

EXTRA

Dubbel- nummer

HENK PORS

WAT BETEKENEN DE NAMEN "PORS" EN "PORRE"?

=====

Gratis bijlage bij de Pors-Post van januari 1991

=====

I

ALGEMEEN

Doordat de naam PORS niet zo veel voorkomt, wordt die naam door degenen aan wie men zich voorstelt nogal eens misverstaan. Porsen worden nogal eens aangesproken als Post, Porst, Bos of Bors(t). Velen kennen de naam PORS niet, de naam ligt niet zo in het gehoor als de namen Pietersen, De Bruin, Van Vliet of Visser e.d.

"PORS? Hé, die naam heb ik nog nooit eerder gehoord. Waar komt die naam vandaan en wat betekent hij?"

Op die vragen willen de Porsen zelf ook wel eens een antwoord. Vandaar deze brochure, waarin wij zullen trachten de oorsprong en de betekenis van de naam PORS enigszins te verduidelijken.

De Porsen die aangesloten zijn bij de Familie Stichting Pors en trouwe lezers van het blad "Pors-Post" zijn, weten natuurlijk al dat de namen PORS en PORRE identiek zijn, althans voor wat betreft de Porre's en de Pors'en die hun genealogische en historische wortels in het Charloisse gebied hebben. In allerlei oude akten worden de namen PORRE en PORS door elkaar gebruikt, ook wanneer het soms gaat om één en dezelfde persoon. Zo vinden wij in de Domeinrekening van 1584 (Archief Rekenkamer van Holland, afd. Rekeningen, nummer 2544) Lenert Joriszoon Porre als koper van een korentiende in de polder Robbenoord bij Charlois, die wordt omschreven als "de oude PORS". Ook in andere akten vinden wij de namen PORRE en PORS naast elkaar. Personen uit één gezin worden beschreven als PORRE en PORS.

De namen PORRE en PORS werden vroeger ook nogal eens verbasterd en kwamen als Porst, Pars of Por in de akten terecht.... Zo lezen wij in de D.T.B. (Doo-, Trouw- en Begraafregisters) van Ridderkerk, nummer 9 van 3 mei 1626 dat Celijgtge Huijge weduwe is van Arien Lenaerts POR, terwijl wij toch met zekerheid weten dat de overledene, van Charlois afkomstig, daar PORS heette.

Vermoedelijk moet de naam PORS worden geïnterpreteerd als de genitief of tweede naamval van de mansnaam PORRE met de betekenis van boedel- of erfgerechtigde in de boedel van de Porsen. In combinatie met het familiewapen, waarop drie bomen en drie schapen voorkomen, kan worden verondersteld dat deze eigendom zou kunnen zijn ontstaan door een vroegere belening met de grafelijke rechten (belasting) op het houden van schapen.

Bij het bestuderen van de oude archivalia valt het ons wel op, dat de naam PORS vooral gebezigd wordt voor het aanduiden van mannelijke personen. Vrouwen worden veel vaker als PORRE aangeduid. De hierboven geuite veronderstelling, dat PORS duidt op de boedeligerechtigde, wint daardoor aan waarschijnlijkheid.

Onze oudst bekende stammoeder was Aechtge Adriaensdochter PORRE (overleden in 1627 en begraven in de voorkerk van Charlois. Zij trouwde met Lenaert Lenaertsz. PORS. Ook hier weer het (waarschijnlijk) vrouwelijke PORRE naast het (eveneens waarschijnlijk) mannelijke PORS.

Wanneer deze theorie juist is - en het lijkt daarop!- mag het niet aannemelijk worden geacht, dat PORS ontstaan is door aan PORRE een S toe te voegen, welke S dan zou staan voor "Soon"Zoon), dus Porres, dat in het spraakgebruik PORS zou zijn geworden. De theorie van mannelijk:vrouwelijk, de theorie van de erfgerechtigdheid in de boedel, spreekt méér aan. In de loop der tijd, met het verbeteren van de rechtspositie van de vrouw, geraakte het mannelijke en vrouwelijke naamonderscheid in onbruik en heetten zowel de mannelijke als de vrouwelijke nazaten van ons geslacht:

P O R S

FRANS OF DEENS?

=====

Wijlen Cor Pors uit Molenhoek heeft de theorie geopperd, dat de Porsen van Deense origine zouden zijn. Tot die theorie kwam hij door het bekende feit, dat de naam PORS veelvuldig in Scandinavië - vooral in Denemarken - voorkomt. Daar kent men ook geografische namen als Porsand, Porsgrund etc.

In zijn theorie hebben de Noormannen de naam PORS naar onze gewesten gebracht. Hij onderbouwde die theorie door erop te wijzen, dat de naam PORS ook in het Franse Normandië tamelijk veel voorkomt. Deze Franse Porsen zouden als ingenieurs naar het toen Bourgondische Charlois zijn gekomen voor inpolderingswerkzaamheden. Op die manier zou de naam PORS in het Charloisse gebied terecht gekomen kunnen zijn.

Omgekeerd zou het mogelijk kunnen zijn, dat Charloisse Porsen als tuinders naar Denemarken zijn geëmigreerd, waardoor de Deense Porsen van Hollandse afkomst zouden zijn.

Deze theorieën zijn niet waarschijnlijk! Genealogische naspeuringen in Denemarken staven een Franse of Hollandse afkomst niet. Ook de genealogieën van de Franse Porsen en Porre's wijzen niet op enig verband met Scandinaviërs. Aangenomen moet worden, dat de Deense naam PORS daar is ontstaan zonder enige genealogische of historische samenhang met de Franse of Hollandse Porsen. De naam PORS hangt trouwens samen met de naam PORRE, hetgeen zeker niet op de Deense Porsen van toepassing is. Voor de theorie dat er verband zou bestaan tussen de Deense en de Hollandse Porsen is geen enkel bewijs, sterker nog, het is zelfs niet aannemelijk!

Is de genealogische samenhang dus zeer twijfelachtig, etymologisch kunnen de Deense en de Hollandse benaming PORS wellicht wel met elkaar in verband worden gebracht. Het Deens en het Nederlands zijn Germaanse talen. "Pors" is een benaming voor de zgn. gagel, een struikje dat op moerassige gronden groeit. In Scandinavië komen deze moerassige gronden - en dus de gagel - veel voor. Vandaar ook de geografische namen Porsand, Porsgrund e.d. Ook in het oud-Nederlands kende men het Porsekruid, waarmee de gagel werd aangeduid. Maar ook deze etymologische (taalkundige) samenhang wordt doorkruist, wanneer wij bedenken dat onze oorspronkelijke naam PORRE is! De Deense Porsen kennen de samenhang met de naam PORRE niet. Er zijn trouwens veel meer Deense Porsen dan Hollandse.

Hoe interessant ook, de "Deense theorie" menen wij op goede gronden te moeten verwerpen. De Vikingers waren al lang uit onze gewesten verdwenen, toen Jan Porre (en niet PORS) omstreeks 1385 aangifte deed van de beroving van zijn schip, beladen met koopmansgoederen, "bi den normans ende vlamingen" *). Ook Lijsbeth Jan Porrendochter, die zich in 1393 tot de Heren van Putten en Strijen wendde met het verzoek een leen van haar gestorven broeder te mogen overnemen, noemt zich PORRE en geen PORS **).

Willen wij dus een verklaring zoeken voor de naam PORS, dan zullen wij moeten beginnen met de naam PORRE! Daarvan is PORS immers een "afgeleide". En PORRE heeft etymologisch géén relatie met het Porsekruid of gagel! En door dit feit verwijdt zich de kloof tussen de Deense benaming PORS en de onze nog aanmerkelijk.

*) Dit voorval is beschreven in "Het Voorgeslacht Pors", Eerste Deel, uitgave van de Familie Stichting Pors, 1985 op de pagina's 8 en 9. Het betreft een aantekening in het Klepboek over de jaren 1200-1572 (Gemeentelijke Archiefdienst van Dordrecht. Floor Vos dateerde het voorval omstreeks 1385, omdat het vermelde voorval al op pagina 12 van het Klepboek is vermeld.

**) Dit verzoek aan de Heren van Putten en Strijen is beschreven op pagina 9 van het boekje "Het Voorgeslacht Pors", Eerste Deel.

Voor de - evenmin bewezen - theorie, dat de PORRE'S van Franse origine zouden zijn, is iets méér aannemelijk dan de hiervoor beschreven "Deense" theorie. Het deel van Nederland, waarin Charlois en omgeving is gelegen, stond sterk onder Bourgondische invloed, maakte zelfs deel uit van het Bourgondische Rijk. Het Karel de Stouteplein te Charlois herinnert nog aan één der Bourgondische vorsten, die over dit gebied hebben geheerst. Mogelijk dat Franse Porre's in die tijd naar onze gewesten zijn gekomen. De naam Charlois is afgeleid van het Franse Charolais.

Rond de wisseling van de veertiende en de vijftiende eeuw was het Charloisse niet veel meer dan een drassig gebied, doorsneden door zee-armen, uitgestrekte rietvelden en kwelders en schorren. Voor 1460 heette dit gebied de Rijerwaert. Maar men was al bezig met inpolderingen en droogleggingen. Veel mensen woonden er echter nog niet in dit gebied. En de mensen die er woonden, waren voornamelijk vissers, eierrapers, rietsnijders en zoutzieders. Karel de Stoute, Heer van Putten en Strijen, begon in 1460 met de uitgifte van land. Tegelijkertijd gaf hij opdracht tot de bouw van een kerk in dit gebied. Vermoedelijk stond er al een klein houten kerkje om de weinige bewoners van dit gebied gelegenheid te geven hun godsdienstige plichten te vervullen, maar nu zou het een stenen kerk moeten worden

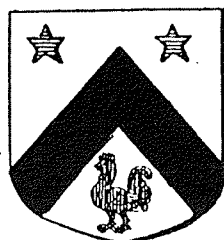
Lijsbeth Jan Porrendochter, die in de polders De Hillen en Robbenoord land wilde kopen of pachten (1393) woonde in die tijd vermoedelijk in Dordrecht, waar ook de hiervoor beschreven Jan Porren woonachtig was. Als reeds opgemerkt had haar gestorven broer hier vóór 1393 al land in pacht of beheer!

Het is mogelijk dat Franse Porre's als ingenieurs naar deze Bourgondische (Franse) gebieden zijn gekomen voor inpolderingswerkzaamheden en in deze gewesten zijn gebleven om de voorvaders te worden van de Hollandse Porre's en Porsen. Maar ook dat is een onbewijsbare, schone theorie. Wij moeten erkennen dat we het niet weten. Waarschijnlijk zal de vraag of de Porsen van Franse oorsprong zijn, wel nooit worden beantwoord, laat staan met bewijzen gestaafd.

Een feit blijft, dat zowel de naam PORRE als de naam PORS in Frankrijk voorkomt. Er is zelfs een Frans wapen PORRE, een zilveren veld met daarop twee blauwe sterren, een rode driehoek met daarin een haan *). Op zichzelf is ook dat nog geen onomstotelijk bewijs voor een mogelijk Franse afkomst van de Hollandse Porre's en Porsen. Er zijn ook Duitse wapens PORS bekend **). Voor wat onze afkomst betreft, komen we niet verder dan het eind van de veertiende eeuw. Sedertdien komen de Porre's en de Porsen in het Charloisse gebied voor en nóg woont zo'n 85% van alle Porsen in een straal van 25 kilometer rondom de Charloisse kerk! Met recht mag dus NU gezegd worden, dat de Porsen door en door HOLLANDERS zijn, althans naar hun afkomst. En dat sedert vele eeuwen!

*) Dit Franse wapen Porre is afgebeeld op pagina 8 van het boekje "Het Voorgeslacht Pors", Eerste Deel, alsmede onderaan deze pagina.

**) Afbeeldingen van Deense en Duitse wapens Pors(s) zijn afgedrukt op pagina 58 van de Pors-Post, 1e Jaargang nummer 3, 1977.

D'argent à un chevron de sable accompagné en chef de deux étoiles d'azur et en pointe d'un coq de gueules.

III

HET BEGRIP "P O R R E"

=====

(Uit: Verdam's Middel-Nederlandsch Woordenboek)

PORRE, znw. "In porre": in beweging, in actie; "in porre zijn": zich er toe zetten om. "In porre werden": zich in beweging zetten, zich op weg begeven; voortkomen, spruiten. "Hem in porre setten; in porre maken": iemand tot iets bewegen of nopen. "In porre brengen": iets aan het wankelen brengen of doen vallen".

De naam duidt dus op aktie, op beweging.

=====

Als "Porre" inderdaad betekent wat hierboven omschreven is, dan hebben wij dus te maken met nogal actieve, drukke, bewegelijke personen, die er ook geen been in zien anderen tot de nodige rapheid aan te sporen. Eerlijk gezegd slaat deze omschrijving op nogal wat Porsen van onze tijd..... Maar het blijft natuurlijk maar de vraag of deze etymologische verklaring echt iets met onze familienaam te maken kan hebben.

Wij hebben daarom nog maar eens gekeken in het Woordenboek der Nederlandsche Taal, bladzijde 12, tweede stuk, waar uitleg wordt gegeven van het woord PORS. Waarschijnlijk is dit woord verwant aan Pos, Posse, Posselen, Possem, Post, Pots en mogelijk ook aan Porst. Ook in het Noors komt steeds het woord PORS voor.

In de Achterhoek diende het woord "pors" voor de Myrica Gale, de gagel, een aromatisch geurende, smalbladige struik met wortelknolletjes, die vooral in de venen, vochtige heide en duinvalleien groeit. Wij schreven hier uitvoeriger over in de eerste Pors-Post van 1991, 15e jaargang nr. 47. Taalkundigen nemen aan, dat het woord "pors" ook bewaard wordt in de Brabantse naam Postel (uit Postelo), alsmede in de Noorse geografische namen Porsanger en Porsgrund.

Buitenrust Hettema en Telting schrijven over hun "Bezoek aan een Nederlandschen Stad in de XIV eeuw:

"Zommige brouwers in deeze en andere Provintien en Landschappen bekookten in het Bier met of in plaats van de hop, het kruid G a g e l, ook Post genaamt, om een aangenaamer smaak aan het Bier te geeven; dog het maakt schielijk dronken en berooit het hoofd te zeer".

Oudemans schreef:

"Het Vercken (varken) dat zijn aes (voedsel) gewoonlijk wort ghegheven wt eenen block van porst, al eer 't verliest zijn leven, Verlieset sijne milt al oft het gheten hadt. Het starck-steen-varen kruyt oft hertentongh dat onder al het inghewant de milt alleen can vinden, Om die nae haren lust met tanden te verslinden".

Men gaf het slachtvarken dus eerst porst te eten alvorens het geslacht werd en dat zou dan weer te maken hebben met de milt van het dier.

Kiliaan - en ook Hexham - bezigen het woord pors en het woord porse voor bors, beurs, in de zin van broederschap, genootschap. Kiliaan heeft het zelfs over een "porsgezel", een lid van een genootschap of broederschap dus.

In het Oosten van de Bommelerwaard en in Noord-Brabant bedoelde men met het woord "pors" waarschijnlijk ook persing of druk. Die betekenis komt tot uitdrukking in het volgende:

"Wij en conden niet langer pors (druk) van zeil voeren, doordien (doordat) alle de hooft-touwen van den Fockemast in stucken gezeylt waren".

In De Kempen was Pors" een bijvorm van p e r s. "Parsmeester" zijn p e r s-
m e e s t e r s. In Haarlem waren de parsmeesters de verkooporganisatie van
de lakenreders. Van deze Haarlemse lakenreders stamt de zin:

"Parsmeesters zijn niet wel te betrouwen nu, die met der porsen gelt haer
eijgen coopmanschap verstijven".

Tenslotte: "Pors" wordt ook wel gebruikt voor de vissennaam P o s.

0
000
0

Hiervoor schreven wij reeds, dat PORRE EN PORS als woorden te maken hebben
met resp. de vrouwelijke en de mannelijke vorm. Voor die veronderstelling
vonden wij steun bij Verwijs en Verdam in deel VI van hun Middelnederlandsch
Woordenboek. Hierin wordt PORRE op één lijn geplaatst met PORS en wel als
vermoedelijk zelfstandig naamwoord. In het Hoogduits kennen wij "Pore", maar
ook in het Frans en in het Engels. "Pore" komt waarschijnlijk uit het
Latijns-Griekse "porus", dat d o o r g a n g betekent.

"Die porres die metter gheberrender hitte open ghedaen werden"

en

"Zweetengaten....die welke gaten...sijn d o o r e n a u w e ende heten
in latine p o r u s"

en

"dat zijn doorenauwe gaetkine".

De verdere verklaring luidt:

"PORRE, zelfstandig naamwoord van "porren". De vorming van het woord zelf is
niet duiddelijk en ook het geslacht van het woord blijkt niet met zekerheid.
Soms, doch meer zelden, staat PORE ook in de betekenis van p o r r e, name-
lijk tweemaal in het rijm met Athenaere, maar het is waarschijnlijk dat hier
p o r r e moet worden gelezen, zoals in een andere tekst ook werkelijk staat.
Doch is p o r e juist (ook p o r e n komt een enkele maal voor) dan zou
het woord één of nauw verwant kunnen zijn met p o o r, waarvan de nominatief-
vorm ook p o r e wezen kan".

"So ghestade es God in den sede, dattene cracht no ghene bede uut sinen
pore en leidt".

Hier is p o r e bedoeld in de zin van s t r e v e n, hetgeen kan voortkomen
uit de opvatting "beweging" of "tocht". Wij vinden dit in:

"daer woudie neven der Savernen ryden ende opte rivier was van der Ombren
tyden, ende vor den casteel Dorenlose torren; dit soude nu wesen minen
p o r r e".

Dat "porre" betekent: in beweging, in aktie, blijkt ook uit het volgende voor-
beeld:

"Scutters laghen in den torre, wien so si saghen in porre opten muur, scoten
si dure"

en

"Die van Grimberghen waren in porre".

IV

PORS, POR EN PORRE

IN ONZE TIJD

In het Genealogisch Repertorium van Van Beresteyn, noch in het Supplement hierop over de periode 1970-1984 vinden wij de naam PORRE, hetgeen zeggen wil dat het Centraal Bureau voor Genealogie geen stamreeksen of andere genealogische geschriften over het geslacht PORRE bezit. Toch leven er in Nederland veel mensen met de naam PORRE.

Wel komt in het Repertorium de naam POR voor, een familie te Zuidhorn, die vermeld is in het Jierboek 1978. Maar er zijn er meer met die naam.

Bij onze genealogische naspeuringen hebben wij nimmer een relatie kunnen vinden tussen PORRE/POR en PORS. Kennelijk hebben wij te maken met geheel verschillende geslachten. Verder onderzoek zal moeten aantonen, dat deze stelling juist is. Maar voorlopig lijkt het wel zo te zijn. Personen met de naam PORRE die wij spraken, blijken voornamelijk uit Rooms-Katholieke milieus afkomstig te zijn, terwijl de dragers van de naam PORS een over het algemeen lange protestantse (calvinistische) traditie hebben.

Een ander opvallend fenomeen is, dat de her en der in Nederland verspreid wonende Porsen (de meeste Porsen wonen immers in Zuid-Holland, hoofdzakelijk in een kring van 25 kilometer rondom de Charloisse kerk), zonder uitzondering zijn voortgekomen uit het Charloisse voorgeslacht! In geen enkel archiefstuk blijkt sprake te zijn van een connectie met de huidige Porre's of Por's. Met recht - en genealogisch bewijsbaar - kan gezegd worden, dat alle personen met de naam PORS tot hetzelfde geslacht behoren en dus familie van elkaar zijn.

Nu is gebleken dat er geen genealogische relatie bestaat tussen de Deense en de Nederlandse Porsen, noch met de Duitse dragers. Veel Duitse geslachten met de naam Porsch zijn overigens uitgestorven.

V

KENMERKEN

Als meest wezenlijke kenmerken van de Porsen kunnen worden genoemd:

- 1) Afkomstig uit een boeren-plattelandsmilieu;
- 2) Van calvinistische origine;
- 3) Overwegend protestants, met accent op behoudende stromingen in het protestantisme;
- 4) In verhouding tot andere geslachten weinig echtscheidingen;
- 5) Bijna geen agrariërs meer, maar veel kleine middenstanders en arbeiders;
- 6) Relatief weinig academisch gevormden (hoewel het aantal in de laatste jaren sterk groeit);
- 7) Geen bijzonder hechte familiebinding (waarin de Familie Stichting Pors "verbetering" tracht te brengen);
- 8) Onder dienstplichtigen veel onderofficiersrangen;
- 9) Politiek "behoudend".

Jaarlijkse bijdrage 1991

Mogen wij hen, die de bijdrage voor 1991 nog niet hebben overgemaakt, uitnodigen dit alsnog een dezer dagen te doen, zodat wij volledig uitgerust met de noodzakelijke middelen de vele in het jaar 1991 noodzakelijke activiteiten en werkzaamheden kunnen uitvoeren. Gaarne bij voorbaat onze dank.

DUITSE, DEENSE EN NEDERLANDSE FAMILIEWAPENS PORS EN PORSS

=====

1 = Familiewapen PORS, het enige wapen Pors in Nederland;

2 = Deens wapen PORS

3 = Deens wapen PORS

4 = Duits wapen Porss, Frankfurt

Pors — *Dan.* (Comtes. M. ét.) De gu. à un griffon d'or.

Pors — *Dan.* (M. ét.) D'azur à une étoile d'arg. **C.:** deux bras, parés d'azur, gantelés d'arg., supp. une étoile du même.

Pors — *Dan.* (M. ét.) D'arg. à la fasce échiqu. de gu. et d'arg. de trois tires, acc. de trois roses de gu. **C.:** deux bras, arm. au nat., les mains de carn. supp. une rose de gu.

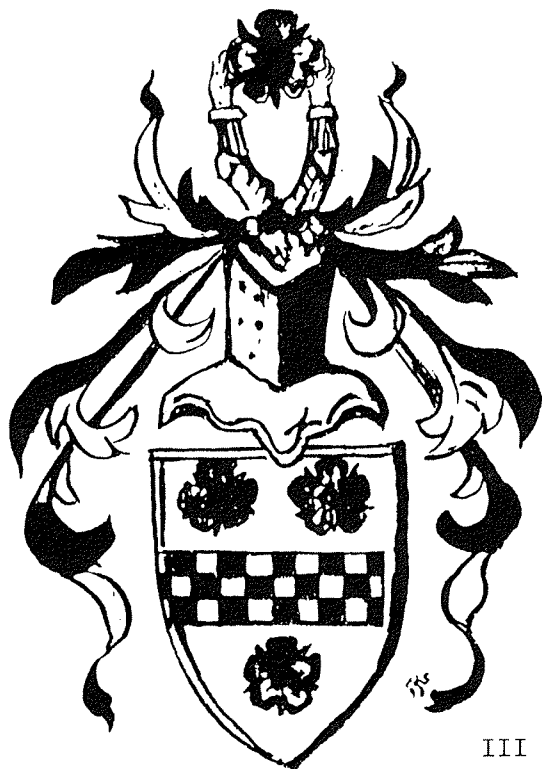
=====

I

II

III

Porss — *Frankfort s/M.* De sa. à un Pégase naiss. d'arg., mouv. d'une couronne d'or. **C.:** les meubles de l'écu. **L.** d'arg. et de sa. IV